

Луимә СЭрипос

наведи телефон

20.11.2025
№ 22 (1352)

www.khanty-yasang.ru

Основана 11 февраля 1989 года

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru

Г. Дунаева | вѣрѹм хури

Ты номерт ловиньтэн:

Сосса щѣмьят кол
ѣвтнэ
олн-нѣтмиыл
тѣстает ▶ 2

Хѳт Нѣй-
Ѵтырытын
ѹргалан мѣ ▶ 5

Константин
Панков хуритѣ
ѣхвтас тармыл
вѣрвес ▶ 6

Акван-ѹрщхатым
Ѵлаль вос ѳлѣв
▶ 10

Сѣлтатыг винѣ
пыгыт урыл
▶ 13

Сосса мир
пормасыт
вѣрунѳве
ханищтавѣсыт ▶ 15

Яныг таквс ѣтпост «Тѳрум Маа» музейт «Ѵбьединяя традиции» нампа вѣрмалъ ѳлыс. Ты хурит «Лылың сѳюм» колт ханищтахтын ѣгирищѳкве пѳслым ѳлы. Тав тѣрыгысплувийвыл сѣнѳквылтас. Ты урыл 12 лѳпсыт ловиньтэн.

Яныг кўщаюв йильпи хўлтнэ латың хансыс

Яныг таквс Этпос
нилыт хөталэт Россия
Президентув Владимир
Путин савсыр кўщайт акван-
атыгласанэ ос тонт кит
хўлтыглан латың хансыс.

Өвыл №799 указ-нэпакёт таи
хўлтым олы: «Россия олнэ мощцаг
хультум сосса мирыт яныгполь
этпос 30 хөталэ тананыл янытлан
хөталыг тах ёмты». Тыи аквты
порат 1999 талныл «О гарантиях
прав коренных малочисленных
народов Российской Федерации»
нампа саккон пирмайтәлвес. Тав
ушлахтын хөталыг ат вәраве, нас
таимәгыс олы – мощцаг хультум
мирыт пёс олнэ-хўлнэ накыт
Элалы тотнэ ос элумхөласн нётнэ
щирыл хўлтвес. Китыт №798 указ-

нэпакёт хансым олы: «Сўкыр этпос
8 хөталэт – Россия олнэ мирыт
щань латңаныл ялпың хөталыг тах
олы». Тыи савсыр мирыт пуссын
щань латңаныл нэмхуньт ул вос
ёрувлавет, хотталы ул вос сөймө-
гыт, кәсың латың ўргалан мәгыс
вәраве. Сўкыр этпос 8 хөталэт хуньт
та Расул Гамзатов, стихыт хансум
советский элумхөлас, самын патыс.
Ты ойка 1965 тәлт «Таргыт» хан-
сум стихе 1969 тәлт эргыг вәрвес,
ань тыг мус сав мәхумн гимн холыт
эргаве.

Пўмщалан мәгыс: 2020 талныл
перепись-нэпакт хўлтым олы –
Россия янытыл 176 щань латңыл
савсыр мирыт потыртэгыт. Щар
сав мәхум руш, хатань, чечен
ос башкир латңыл потрамёгыт.
Сака мөрсыңыщ – исландский,
керекский, югский, габонский ос

И. Сандрин агияге ёт

юитский латңыл хўтлавет. Юит
латың, тыи азиатский эскимосыт,
Россия туп акв хөтпа вәгтэ ос
потыртаңкве хәсы.

Ляххал мәньщи латңыл
Тамара МЕРОВА хансыстэ

Сосса щёмьят кол ёвтнэ олн-нётмилыл тәстает

Тынакт сосса мәхум кол ёвтнэ ман кол
ўнттын мәгыс олн-нётмилыл минэ
мәгысл программа пирмайтәвес. Та щирыл
ке савнув ханты, мәньщи ос ёрн щёмьят
кол ёвтуңкве манос тәнки ёранылт кол
ўнттуңкве вөрмёгыт.

Ань тамле субсидият
ләвнэ олн-нётмилыл
Юграт лов тәл олнэ
сосса хөтпат, тәнки кол
щар ат ошнэ манос пёс
колың хантыт, мәньщит,
ёрныт мивет.

Тәстум олнаныл тән
хөт-әти округт кол ёвтуң-
кве, долевои щирыл ўнт-
тын колт манос тәнки
кол ўнттын мәгыс хол-
туңкве вөрмияныл.

Тованакт ты олнытыл
тән ипотека өвыл пәлэ
ойтэгыт, мөт хультум пә-
ланыл тәнки ёранылт

та ойтыяныл. Ёвтнэ
колыт кәсың мирколың
мәт квадратный мётра
тынаныл янас, тувыл
төватын кит, мөтаньтын
хўрум колныкың кол эри
– тыи ос янас тынэ.

Ань **Людмила Алфёро-
ва**, сосса мирытн нётмил
вәрнэ кўщай нэ, тох
ләвыс:

– Тамле программа ма-
навн сака эри. Лов тәл
арыгкем сосса мәхманув
заявление-нэпаканылтув
ат атыглавёсыт.

Ань округув 95 тәлэ

Нягань ўс карс колыт

янытлан мәгыс ты вәр-
маль ёмас мўйлупсаг олы.

Тамле олн-нётмил
кастыл ань 3,5 сосса хөт-
пат кол ёвтуңкве манос
кол ўнттуңкве вөрмө-
гыт. Кәсың тәл ты про-

грамма мәгыс 2028 тәл
мус 700 млн солкөви тах
тәстает.

Ляххал мәньщи
латңыл
Тамара МЕРОВА
хансыстэ

Мәньлат хөтпәтн Нөх-патум нак урыл вәтихал вос потыртәв

Акван-атхатыглам мәхум

Ты этпос сәтыт хөталәт финно-угор рүт мирыт Мордовия мāt Саранск үст акван-хөнтхатыгләлсыт. Тот үст өлнә ос 29 сәвсыр мәныл ёхталам 100 арыгкем мүй хөтпәт акван-атыглавёсыт ос тән Нөх-патум хөтал 80 тәлэ төвлум кастыл ёңта пасан вәтат хоса потыртасыт. Ты коныпал сәв мирыт тәнки халанылт юртыңыщ өлнә урыл сыре-сыр проектыт тәра-паттысыт.

Хөтал палыт тән кит мāt рүпитасыт. Овләт яныг хөнтлам нак ос хөнтлуңкве ялум хөтпәт өвылтыт 16 потрыт хүнтлысыт, кәсың хөтпа такви мире урыл ләтың ләвыс. Овләт мүй мәхум элы-пәлт пащалахтын ләтың финно-угор мәхум Ассоциациянылт кұщаиг пәриим хум, РФ сенатор Пётр Тултаев ләвыс:

– 2025 тәлт мән сака яныг ялпың вәрмалъ янытләв. Нөх-патум нак – тыи сәв мирыт акван-нөтхатам вәрмалюв. Төнтсака тәрвит өлыс. Тамле тәлат ань яныгман ныврамытн акваг потыртаңкве эри. Мөт хөн мāt ты историв

ань щар хаштәлыг хан-саве, нөх-патум нак тәнки щирыл пөнтыяныл. Тох ул вос өлыс, мәнавн ветерананув потыртам вәрмалит сәв мәхумн вос хүнтамлавет, ань тәнаныл кәстыглан мәгыс хурит ос вәти кинат суссылтаңкве тыг ты акван-атхатсүв.

Нөх-патум нак СССР ёрыл акван-нөтхатым сәвсыр мирытн вәрвес. Тән халанылт финно-угор мәхум өс өлсыт. Хөнтлам пилыщмаң порат 27 миллион сәвит элумхөлас порслувес, тамле тәлат нәмхуньт ул вос ёрувләвет. Мәньлат мәхум мāk тәлат туп вос вәгыт, номтаныл тұлмахыл ул вос

пөнтавет, халмалтахтын тәла щар ат эри.

Тувыл мәньлат хөтпәт халт пүңкотнә хум Максим Алгайкин потыртас ос Мордовия янытыл культура Министерстват национальный политика тәланыл мәгыс пүңкотнә хум пащалахтас. Тав ты Министерстватэто архив тәлат уральтан кұщай нә Светлана Баулина кетум паща ләтың ловиньтас. Тән республиканылт 90 сәвсыр мирыт өлэгыт, кәсың мәхум такви пёс наканә эруптым элалъ тотыянә.

Ань Карелияныл, Марий Эл, Удмуртия, Югра, Ямал ос сәвсыр ёрныл, областьныл ёхталам мәхум потраныл ловиньтасыт. Төнт товлыңхәпыл яласан нәт, сәлың суныл яласан батальон өвылтыт, герой хөтпәт наманыл хұлсанүв.

Китыт мāt рүпатан атхатыгламаныл порат тот мирыт акван-юрщхатнә, нөтмилыт вәрнә проектыт

урыл потыртасыт. Тот өс 16 элумхөлас потраныл ловиньтасыт. Этипәлаг финно-угрыт мәньлат мәхум Советанылт сапрәни вәрыгласыт. Тән ань ёңта пасан вәтат осн-паттум тәлат ёт аквёт элалъ рүпитаңкве ләвхатсыт, Советын ийльпи агитпыгыт пирмайтасыт ос мөтыт щёс тән щөмья өвылтыт потыртаңкве ләвхатсыт.

Пуссын рүпатаныл әстланэныл элы-пәлт «Герои финно-угорских народов Российской Федерации. Связь поколений. Преемственность традиций» нампә касылыт нөх-патум хөтпәт на-маныл ләввёсыт.

Ань «Подвиг его бессмертен» номинацият I степень Дипломыл Аркадий Максимович Курочкин, Марий Эл мәныл, майвес. II степень Дипломыл Тверской область Лихославль үсныл ёхталам Елена Викторовна Романова майвес. «Родная культура и война» номинацият Мордовия мāt өлнә нә Оксана Вячеславовна Белкина нөх-патыс.

«В тылу как на войне» номинацият I степень Дипломыл Удмуртия мәныл мүй нә Наталия Сильвёстрова майвес ос II степень Дипломыл – Анастасия Виряскина Саранск үс университетт ханищтахтын аги.

«Наша Победа для всех поколений» номинацият I степень Дипломыл Югра мāt «Лүймә сэрипос» мәньци газетат рүпитан нә Тамара Мерова майвес.

Тамара МЕРОВА

Танки манылт блнэ мир ләщал нәтавет

Мблал Когалым ұст «Сосса мэхум. Мә-вит. Мә-вөй. Сәккон» нампа яныг конференция вәрыгласес. Округ янытыл сәвсыр маныл хантыт, маныщит ос ёрныт тув акван-атхатыгласыт. Тонт мә-вит ўргалан департаментыт сосса мэхум ёт рүпитан кўщай хум Евгений Лавров бс тув ёхталас. Ань мансәвит хөтпа общинат рүпиты, ос манхурип нәтмилыл вәравет, тав ты урыл потыртас.

Е. Лавров потырты

Евгений Александрович ләвме щирыл, мән округув янытыл ань пуссын аквәёт атсәт сәвиткем йис мәт сосса мэхум бләгыт ос сәвсыр рүпата вәрәгыт. Ты мәт нәпакн хансым тох бләгыт – «территория традиционного природопользования».

Тамле манылт ат сөтыра сәвит сосса мэхум блы. 2023 тәл пәсныл ловиньтаңкве ке, ань иң яныгсәткем элумхәласныл сәвнуге тот ёмгыс. Тыгыл онтырсәт нупыл хұрум

процент сәвит хантыт, ат процент сәвит маныщит, нила процент ёрныт, нәлолов процент ос мөт мирныл хөтпат бләгыт.

Ты коныпал сосса общинат янас ловиньтавет. Ань йис мәт яныгсәткем общинат хансым бләгыт. Тот яныгсәт арыгтем элумхәлас рүпиты, сәвыңпалә хантыт, маныщит ос ёрныт. Тән хұл алыщләгыт, вәраёгыт, сәлы үрәгыт, пил вәтәгыт, пәкв паттәгыт, ләхыс атәгыт ос мөт рүпата вәрәгыт.

Ты рүпата вәрнә сосса хөтпат мәгыс тамле нәтмил щәпитавес. Танки йис мәнанылт колыт ўнтыт ос пұсасыт вәрнә мәгыс субсидия-олныл мивет. Матыр эрнә пормас танки мәгсыланыл ёвтәгыт ке, ювле олныл ойтает. Йис мәт рүпата вәрнә манылат хөтпа блупсәтә ёмаснуге вәрнә мәгыс китсәт сөтыра сәвит солкөви нәтмилыл миве.

Ты коныпал ань вәраян хөтпат алыщлап пормасаныл ёвтнә мәгыс олныл нәтавет. Та сосса мэхум, хотьют писалил пәтлуптаңкве ханищтахтәгыт, тән ты мәгыс ювле олныл ойтает. Тувыл ты хөтпат коланыл мәгыс мощчанув олн ойтәгыт. Хотьют сәлы ёвтуңкве кәсәщи, тән акв сәлы ёвтнәныл мәгыс хус сөтыра солкөвил мивет. Пуссын аквәёт хұрум тәл сыс ниласәткем элумхәлас ты нәтмилыт виңкве ёхталасыт. Ты вәрмалит мәгыс атпан сәвит млн холтвес.

Щар мәк эрнә нәтмил йис мәт танки рүпата вәрнә сосса хөтпат мәгыс,

ты грант-олн нәтмил. Ань грант-олн винә тәлан заявление-нәпак туп «Госуслуги» хосыт миңкве рөви. Нәпакн хансым заявляният ань ат вивет. Ань грант-олн вуянтан порат, хөтпа ат млн сәвиткем солкөви мус миңкве вәрмаве.

Тувыл ань совныл, лувныл ос сәлы аңытныл матыр вәрнә рүпата мәгыс кит млн ос атсәт сәвит солкөви мус олн ойтүңкве патаве. Ты тәлат хосыт, ань миннә тәлт танки рүпатаныл вәрнә мәгыс иң сәвнув хөтпат заявление-нәпак кәтуңкве патсыт. Ты тәл вәт нупыл хұрум заявка-нәпак блыс. Лов проектыт мұсхал щирыл элалы тотавет. Хұрумхуй-плов проектыт мощәртын рүпитаңкве бвылтахтәгыт. Ты вәрмалит мәгыс налыманкем млн сәвит солкөви холтвес.

Ты нәтмилыт хосыт сосса хөтпат мәгыс сәв рүпитан мә ёмгыс. Йильпи ищхйпың утыт ёвтнә хосыт тән сәвнув тәнүт-пормас кұстырыг тәстуңкве патсыт.

Николай МЕРОВ

Хот Най-Отырытын ургалан ма

Яныг таквс этпос хурмит хоталэт Хальүс район янытлан кастыл ялпың хотал вәрыглавес. Сәв тәл кәркамыг рупитан хотпат эсгын нэпакыл тот майвэсыт. Тәнаныл район миркол кұшай вәңын нэ Ирина Чечёткина, район дума кұшай нэ Зульфия Канева ос Хальүс миркол кұшай Дмитрий Меньшиков янытласаныл. Ты юи-пәлт концерт овылтахтас, өвлэт мәньлат хотпат акв мөйт суссылтасыт. Ты ялпың эрыг, нән ань таве ловиньтәлбн.

Ялпың эрыг

Пәс йис мәньщи ялпың эрыг щирыл Тәгт ят, Сакв ят, Ас ят, Полум ят өлнә махум пуссын тәнки Най-Отыр оныщәгыт. Тән Тәгт котиль ойкан, Нёр ойкан, Полум ойкан, Аяс ойкан, Тэк ойкан ос Хәңылсам най экван ургалавет. Ты Най-Отырыт пуссын Нуми Төрүм нявраманэ.

Нуми Төрүм хот няврам оныщас – ат пыг, акв әги. Овлэт тән әщаныл эт нумын төрумт олсыт. Хунь яныгмасыт, эрыг ос мұтраңыг өмтсыт, ос әщаныл ләтңын воссыг ат хунтлысыт, тав этә воритотсыт.

Тонт Нуми Төрүм кантмаявес, пыганэ ос әгитэ щәрщит өлнә акв тумпын ёл-тәртсанэ. Ты тумп мувлахи вит олыс. Тумп котильт пасан вәрыс

ос нявраманэ пасан вәтан унттысанэ ос маньр тән элалъ вәруңкве патәгыт, урхатуңкве патыс.

Пыганэ ос әгитэ мұтраңыг ос номтыңыг олсыт, ты тумпыл лылыңыг оясыт. Мәнь пыге Тэк ойка охсарыг вәрапахтас ос лүй вөт нупыл унтыс. Ос охсар ләтңыл ма нупыл пөйкщункве патыс ос ащирма вөвуңкве. Тыт лүй вөт вөтуңкве патыс, щәрыщ яңкыл пөльвес. Тонт Нуми Төрүм нявраманэ тумпыл ләкква хәйтсыт ос сәвсыр мāt олмыгтасыт. Хоты мāt тән олмыгтасыт, тот өлнә махум мәгсыл Най-Отырыг өмтсыт.

Ань Хальүс району ты ят овтәгыт, тот өлнә махум ты Най-Отыра-нылн ургалавет.

Хальүс мātэ сака нәтнэ, тот сыстам ят овтәгыт, вөрт сәвсыр вөрүит өлэ-гыт, нөрыт сәв щёл оныщәгыт, та мāt сака кәркам, ёмас сымың махум өлэгыт.

Концерт олүм порат «Предприниматель-2025 года» нампа касылыт нөх-патум кәркам хотпат янытлавэсыт. «Нянь вәрнэ хотпа» номинацият **Татьяна Рогалева** нөх-патыс. Тав Няхщамвөль пәвылт нянь вәри ос тыналы, тот өлнә махумн яныг щәгт тоты. **Юлиана Недова** ос Няхщамвөль пәвылт олы, тав ос такви ләпка оныщи. Нэ «Щар мāk ёмас ләпка» номинацият янытлавес. «Лильпи вильт» номинацият Хальүст өлнә нэ

Алена Сорока овыл места вис, тав нэт нөтылтах-туңкве нөтыянэ. «Лүимә вәрум тәлат» нампа номинацият Хальүст өлнә **Мария Гагарина** янытлавес. Тав сәвсыр пилыл, ләхсыл сыре-сыр тәнүт вәри. Хальүст өлнә нэ **Наталья Зорина** ос тот янытлавес, тав «Мәнки махманув» номинацият нөх-патыс. Нэ «Добро Творение» организацият пуңкоты, ос мөт нэ хотпат эт СВО мāt хөнтлын махум мәгсыл сәвсыр пормас юнтәгыт. Ос Хальүст өлнә **Мария Макарова** янытлавес. Тав «Эмилия» нампа гостиница кол оныщи, такви рупататэ сака ёмашакв вәритэ, тыимәгсыл ты касылыт ос нөх-патыс.

Концерт олүм порат сәвсыр коллективит эргысыт, ййквысыт ос стыхыт ловиньтасыт. Ты халт «Хөталакве» нампа няврамың коллектив Юван Шесталов «Мәкем ат» нэпакөт хансум стиханэ ловиньтасыт. «Ма мувем» нампа коллектив ханты ййквыт ййквсыт.

Марина Табун кетум потыр мәньщи ләтңыл **Людмила ТЕТКИНА** хансыстэ

Константин Панков хуритэ ахвтас тармыл вӑрвес

М. Чипенко потырты

Ишхйпын мӑт вим хури

Ахвтас тармыл К. Панков хуритэ

Ленинградский областит мӑн мӑвныл ӧлум хум Константин Панков ӧлщӧпитым мӑтӧт ань тынакт памятник вӑрвес. Та мӑ «Невский пятачок» лӑваве. Яныг хӧнт порат сӑв мӑхум та мӑ фашистытыл вуянтасаныл ос тот тӑнти та порсысыт.

Константин Панков Хӑльӧс район Сӧкырья пӑвылтсамын патыс остот яныгмас. Тав яныгмамӧт акваг ханищтахтӧкве воратас. Школа ӧстламе юи-пӧлт Ленинград ӧсн минас, тот ханищтахтас. Та порат тав кӑтыл хурит пӧслуӧкве патыс. Тав картинанэ мӧт хӧн мӑт суссылтаӧкве патвӧсыт. Ос хунь яныг хӧнт ӧвылтахтас, тав Ленинград ӧст ӧлыс, тот лӧи мӑтэ хури-тын пӧслыстэ.

Константин Панков мӧт хумыт ӧт хӧнтлын мӑн добровольцыг минас ос мӑв вуянтым хӧнтлыс. Тав Невский пятачок вуянтыматэ тот та порславес. Пуссын тав хӧнтлам урыл нӧпаканэ архив колт **Михаил Чипенко**, «Память Земли Нашей» общественный организацият рӧпитан хум, тав тисхатас. Хум нӧпакыт хӧнтыс, хунь Панков хӧнтлуӧкве минас, хоталь тав хасвес ос хӧт хӧнтлыс.

Ты рӧпата тӑн Саранпӑ-выл нӑврамыт ос Любовь Павловна Стакановал акваӧт вӑрсыт. Тувыл 80 тӧл Победа хӧтал кастыл ос Константин Панков яныг таквс ӧтпос 9 щислат порслым хӧталэ кастыл ты памятник Невский пятачок мӑн вӑрсаныл. Тув сӑв мӑхум ӧхталасыт. Та порат сӧлтатыт ӧньщум маснудытыл масхатам мӑньлат хӧтпат писалиӧ тӧгыл лӧльсыт, хӧнт порат порслым мирув кӧстысаныл.

Сӧлтатыт хӧнтлум мӑт мӑхум атхатыгласыт

Почӧтный мӧй хӧтпаг тув ӧхталасыг – **Надежда Алексеева**, Тюменский областной Дума депутатнӧ ос **Любовь Стаканова**, «Мӑнь ӧскве» кӧщай нӧ ос Общественный палатан пӧриим хӧтпа. Тӧн сас Саранпӑвылныл ӧлӧг, ты памятник щӧпитан мӧгсыл сӑв рӧпата вӑрсыг.

«Дом дружбы Ленинградской области» колт вӧнын хӧтпаг рӧпитан нӧ **Елена Ермолина** лӑвыс: «Ты хӧтал мӑн сака ӧрнэ вӑрмаль вӑрӧв. Ленинградский областит тисхатнэ хӧтпат татем яныг тӧла вӑрсыт, тӑн Константин Панков хӧнтлум ос порслым мӑтэ хӧнтсаныл. Тав сӑв тӧл сыс аты вӧйвес, хӧт ӧл щӧпитавес,

хӧнтлым хӧт патыс. Ань мӑн ты урыл пуссын вӧглув ос ань тыт атхатсӧв. Константин Панков мир янытыл вӧнэ кӑтыл пӧслам хум, тав хольтэ ты ӧлы-пал нӧмхотыют тох нӧтнӧг лӧймӧв ат пӧслыс. Тав мӑн странап, такви мӑнь пӧвлэ вуянтаӧкве минас. Пӧслын ут пӧнтсыл хӧнтлын писаль кӧтын вис ос Ленинградский областит пилтӧл хӧнтлыс».

Ань матӧемас памятник мӑн сосса хӧтпав порсум мӑтӧт вӑрвес, тув мӑхум хорамыӧ лӧптат пинсыт ос хӧнтлум мир порслым мӑт мӑ мус хӧтахласыт.

Тувыл мӑхум «Дом дружбы» колн минасыт ос аква пасан вӧтан атхатым Константин Панков пӧслум хуриянэ урыл потыртасыт. Тав ӧлнэ нотэ вӧти кос ӧлыс ос тахолыт тасӧвит хури пӧслуӧкве ӧлымас. Ты коньпал специальный военный операцият ань хӧнтлын хумыт урыл потыр ӧлыс, хумус ань мӑньлат пыгыт сӑвсыр ишхйпын утыт ӧрыл хӧнтлӧгыт.

Галина КОНДИНА
мӑньщи лӧтӧныл
лӧйххал хансыс

Яныг хансым вәрмалъ

Ты э́тпост 1-8 х́талыт Россия янытыл ос м́от х́он м́ат ловит щ́ес яныг т́эла ёмталас. Та в́армалъ рущ л́атңыл «Большой этнографический диктант» л́ававе. Н́яврамыт, м́аньлат х́отпат ос яныг э́лумх́бласыт диктант хансасыт.

Ханты-Мансийск үст яныг таквс э́тпост 7 х́оталэ́т м́ахумыт акван-атыглавёсыт. «Лылың с́оюм» колт о́выл щ́ес ќасалахтасыт. Тот ханищтан нэ́т, м́аньлат х́отпат, тувыл «Ханты ясанг» ос «Лүймә сәрипос» газетат рүпитан м́ахумыт диктант хансуңкв ялсыт.

М́ахумыт **Майя Макарова** янытласанэ – «Лылың с́оюм» колт рүпитан нэ́. Тав л́авыс:

– Ятил мүй х́отпат, м́ан щ́агтым н́аңан тыт ќасаласанүв. Тых́отал «Лылың с́оюм» колт яныг в́армалъ «Большой этнографический диктант» хансэв. Пуссын а́ртмилыл кэ́тиянум!

Ёмталам нак урыл Ханты-Мансийский технолого-педагогический колледжит ханищтахтан м́аньлат х́отпат потыртасыт:

– Ам намум **София Шалатова**. Тыг Х́альүс п́авлыныл ё́хтасым. Ам нилыт курсыт воспитателиг о́лнэ нэ́г ханищтахтэ́гум. Анумн щ́ар п́умащ китыглахтын в́армалъ сов х́омща урыл о́лыс. Ам ты тэ́ла э́лыпалт ат в́аслум, совыл сагим х́омща

Хансуңкв ё́хталам м́ахум

тай м́аныр, тувыл хоты мирыт палт о́лы. Ань ам в́аңкве патсум, казакит л́авёгыт: камча – щ́ар э́рнэ пормас.

– Ам намум Даша Кинямина. Ам ханты а́ги, Сургутский районныл Угут п́авлыныл о́лэ́гум. Ханты л́атңыл потыртэ́гум. Колледжит нилыт курсыт воспитателиг о́лнэ нэ́г ханищтахтэ́гум. Тамле в́армалит с́ав щ́ес хансасум. Тых́отал лильпи номт висум.

Тувыл «Лүймә сәрипос» газетат рүпитан нэ́ **Людмила Теткина** л́атың л́авыс:

– Тамле тэ́лат китыт щ́ес хансэ́гум. М́олты т́алыт газетат рүпитым м́ахумыт ё́т м́ан окружной библиотекан ялантасүв. Ам номсэ́гум, ты т́ал китыглахтын л́атңыт т́арвитаң о́лсыт. Мощ с́аль, Югра

урыл китыглахтын л́атың а́тюм о́лыс. Ам щ́ирумт, ќасың м́а урыл э́ри хансуңкв, тащир х́отпат с́авсыр мирыт культура в́армалъ ханьщэ́гыт.

Диктант Россия янытыл о́лнэ м́ат с́авсыр мирыт урыл в́ат китыглахтын л́атың о́лыс. М́ахумыт налыман нупыл ат кўм в́аруңкве маим утыт щ́ёпитасыт. Сертификат нэ́пакыл в́ати х́отал э́тпост ё́хтавет.

Большой этнографический диктант 2025 талт Международный фестиваль «Народы России и СНГ» ё́т в́араве.

Матъёмас тамле в́армалъ ќасың т́ал в́араве. М́ахумыт Россия янытыл с́авсыр мирыт урыл в́аңкве патэ́гыт! Щ́ар мак э́рнэ тэ́ла!

Галина ДУНАЕВА

М. Макарова потырты

А́гит-пыгыт х́унтлэ́гыт

Сәв тәл нәврам колт рүпиты

Хальүст өлнә мәньщи нә Людмила Павловна Хатанзеева, такви бпариш наме Таратова, 30 арыгтем тәл нәврам колт рүпиты. Ты тәлыт сьс тав миркол пәлыл янытлан нәпакытыл сәв щәс майлувес.

Людмила Павловна 1969 тәлт Лөпмус пәвылт самын патыс. Ома тә Тамара Кирилловна, әтятә Павел Иванович Таратов сәт нәврам өщ-сбг, Людмила щар мәнь. Тав ләвыс:

– Мән өвләт Лөпмуст өлсүв, тувыл омагув-әтягув киттыг-минасбг, мән, нәврамыт, омав өт Сортыңъя пәвылн вәнт-ласүв. Омав 1932 тәлт самын патыс. Тав интернатыт ночной няняг ос посхатан колнакт рүпитас.

Ам яныг колтәгылт яныгмасум, каңканум ос увщиянум пуссын аквьәт өнгасасүв, омавн колсори рүпата вәруңкве нөтсүв, вит әлумтасүв. Мис ос лув өщсүв, туй пум вәрсүв. Юртыңыщ өлсүв, халанувт нөтхатасүв.

Сортыңъя пәвыл сака яныг әти, тот өвыл клас-сытт ханищтахтын школа өлыс, пүльница, ләпка, метеостанция кол. Тувыл 1990 тәлыт ты колыт лап-пантвөсыт, пәвыл мир яныгщ пуссын мөт мән вәнтлысыт. Ань тот мощца хөтпа өлөгыт.

Людмила ләвыс, тав яныгмаме порат Лөпмус пәвыл мир мәньщи ләт-ңыл потыртасыт, ос хунь Сортыңъян өлмыгтасыт, тот туп руц ләтың суйтыс. Нә элаль тох потыртас:

– Мән 4 класс мус Сортыңъя пәвылт ханищ-тахтасүв, элаль ос Куль-паст, тот интернатыт өлсүв. Школат домоводство урокыт сәтапыл сәвсыр маснут сагуңкве ханищ-тавесүв, юнсхатасүв,

Л.П. Хатанзеева

сакныл сыре-сыр пор-масыт сагсүв. Мәньщи ләтың ат ханищтасүв. Интернатыт Лөпмус ос Кимкъясүй әгиришит ос пыгришит тәнти хала-нылт мәньщи ләтңыл по-тыртасыт. Мән тай, Сор-тыңъя нәврамыт, щәнь ләтңыл ат потыртасүв. Омав юн мән өтув мәньщи ләтңыл потыртас, таимә-гыс ам ләтңув вәглум. Ос таи сәль, ань пуссын руц ләтңыл потыртәв, школат ос садикыт ләтңув өс ат ханищтаве.

Омав мәньщи супыт

Людмила Павловна өйкатә ос пыгән

Людмила Павловна ома тә ос увщиянә-каңканә хурит

ос пүркат юнтыс, сәс аны-сәныт юнтыс. Щәнь янытлан хүрум мөтәлил майлувес. Тав 1995 тәлт әтимыг өмтыс. Мән ань Галина увщимөнтыл хуль-сүмөн.

Людмила Павловна школа әстламе юи-пәлт Тюмень үсн минас, төнт тот кит яныг увщияге өл-сбг. Училищат ханищтах-тас, үст нила тәл рүпитас. Тувыл Хальүсн вәнтлыс, хум вәрыс. өйкатә наме Николай Николаевич Хатанзеев. Тав өс Сор-тыңъя пәвылныл өлы, ома тә Зоя Антоновна Ха-танзеева. Николай Ни-колаевич Хальүст сәв тәл

милицият рүпитас, ань пенсият өлы. Людмила Павловна нәврам янмал-тан колт воспитателитн нөтнә хөтпаг рүпиты. өйкатәнт әги-пыг янмал-тасбг, хүрум апыгрищ өньщөг. Мария әгитән колтәглә өт Тюмень үст өлы. Степан пыген Халь-үст культура колт рүпиты.

Людмила Павловна лә-выс, тән өйкатә өт сосса мәхум вәрыглан ялпың хөталытн культура колн ялантәг, тот мүйләг. Тав мәньщи суп юнтуңкве па-тыс, ләви, төр өвтыс, йи-ныстә. өйкатә хул алыщ-лы, аквьәт вөрн ялантәг, пил вәтәг, ләхс атәг.

Мән Людмила Павлов-на садикыт рүпитан хөтпат ялпың хөталыл янытлылүв! Нәврамыт өт рүпитанәтә мәгыс, нәврамыт үргаланәтә мәгыс тавөн сәв өмас, сымың ләтың, пүмәщипа ләтың ләвөв! Сәв тәл пус кәт, пус ләгыл вос өлы, сөтыңыщ, щуниңыщ вос өлы!

Надежда Рагимова
потре мәньщи ләтңыг
С. Ромбандеева
толмашластә

Мәщтыр омам ұлылылум

Мәнь таквс э́тпост хоса мәлтыпыг б́лыс, в́оряяң, х́ул пувнэ ос пил в́атнэ ма́хманувн сака м́устыс. Яныг таквс э́тпосув ты пора ёхтыс ма́н Лүйи ма́тевн, т́уйт ос ащирма тотым. Ййвыт аквтоп т́уйтың тэ́нт ос кувщ масмыт, татем та э́лыл яңкыг на́ңкёгыт. Туранув яңкыл тара та́кыш п́олясавёсыт. Ты урыл ам тамле стихотворение-ла́тың хассум:

*Яныг таквсы б́выл х́отал
Ёхтыс ма́тевн т́уйт тотым.
Тур ос я́тев яңкыл п́ольтым,
Вата я́ңке н́о́х-лаплым.*

*Ащирмаг мо́щёртын ёмты,
Я́тем у́лтта х́айтэ́гум.
Ёмщакв п́олим я́кве хосыт
Амти павлу́мын ёхтэ́гум.*

*Тының павлу́м уральты́лум,
Сымыт акваг о́ньщилум.
Тав урёт ху́нь номсахтэ́гум
Самвит акваг сэ́гегум.*

*Юв ёхтысум, маныр ёмас!
Колум ре́гың, на́йиң ќур.
Молях пасан ва́рапегум,
Э́лын на́ңки Нё́рквет ур.*

Яныг таквс э́тпос сав ялпың х́отал о́ньщи. Мо́щёртын Ома́т янытлан х́оталу́в ты ёхты. Тамле ёмас х́оталыт ма́ньну́в х́отпат та́нти оманыл палт м́уйлу́ңкв ми́нэ́гыт, пасан ва́ре́гыт, аквё́т у́нлахо́лэ́гыт. Ма́н ос, яныгпа́лаг ё́мтум нэ́т, ома́ну́в ка́стэ́в, таң б́вылтыт потыртэ́в. Таи ма́гыс тых́отал ам оматем урыл потыр о́ньщегум.

Омам – Агафья Кирилловна Вьюткина, Ё́рнколың ма́хум ру́тныл б́лыс. Ащойкам – Анямов Кирилл Петрович са́лы пұ́ңыт ё́т Нё́рт яласас. Ане́квам – Евдокия Петровна, Кугин а́ги б́лыс. Омам Нё́рт самың патыс ре́тың ю́свой э́тпос 18 х́оталэ́т 1929 талт. Тот ур хосыт ва́нтлым та яныгмас. Тувыл ху́нь хани́штахтын пора ёхтыс, а́тятэ́н Ку́льпас па́вылн са́лың суныл тотыма. Тот то́нт то́нт интернат о́лум, тот та ху́льтум.

Вьюткин э́кваг-б́йкаг апген ё́т, 2000 тал

А.К. Вьюткина котильт лю́ли, 1980 тал

Ху́нь х́онтлын нак ё́мтыс, хум х́отпат пуссын х́онтлын ма́н тот-вёсыт. Ащойкам бригадирыг б́лыс, тав ху́льтыс. Са́лы у́рнэ х́отпа мо́щца, таи́магыс омам а́тятэ́н Нё́рн та тотыма. То́нт тав атыт классэ́ ат а́стламе, 1942 тал па́сыл пастухыг ру́питаңкве патыс. Омам потыр-та́лыс, сака та́рвityң б́лыс. Сун та́гыл са́лы э́ри тыньща́ңыл пуву́ңкве, тувыл суның те́румтаңкве. Са́лыт у́рнэ ма́н э́тэ-х́отал э́ри ялантаңкве.

Тована́кт тэ́н тит а́ги юртыңыщ са́лы уральтэ́г, Кугина Татьяна а́ги ё́т, тав яныгну́в б́лыс, 1928 талт самың патыс. Тэ́н оманэ́н акв ща́нь-а́щил о́лмыг, акв ё́рнколт яласасыт. Омам ла́выглас: «Са́лыя́нмэ́н аква́н-а́тыя́нмэ́н, тувыл мо́щ пил ва́тымэ́н. Са́вни ма́н мо́рах сака сав яныгми. Ва́гта́л паты́мэ́н ос мо́щ у́нлахо́лнэ́ ка́стыл э́ргимэ́н, о́щху́ль ва́римэ́н. Ня́врамыг о́стыгл...». То́нт та́н а́на-сың та́гыл Карский ща́рщ ва́та мо́с ё́мас са́лы тэ́п кинсы́м яласамыт.

Са́лың колт яныгмаме ма́гыс ма́ньта́гыл ю́нсахту́ңкв ха́сыс. Ва́йит, ня́рат, мо́льща́ңыт такви йи́ния́нэ́ ос ю́нтыя́нэ́. Ма́нсавит са́лы ю́нтыглас. Такви́на́тэ́н ат сахи ю́нтыс. Ма́нсавит ха́нса йи́ныс ос ю́нтыс! Ю́нтнэ́ э́лы-па́лт не́плув со́выт ос ко́тыт ты́нтлаңкве э́ре́гыт. Ту́чаңыт, ё́рнху́ргыт о́ньщис. Акв не́тнэ́ сахитэ́ мирхал су́ссылтапын Канада́н тотыгла́вес (1980-ыт

та́лыт ойгпа́н порат).

А́тям акваг в́оряяс, охотникиг б́лыс. Та́вэ́н ма́нсавит ня́ра, мо́льща́ң ю́нтыс. Ху́нь омам яныгпа́лаг ё́мтыс, ка́таге а́гмы́ңыг ё́мтсыг.

Тының оматевн ос а́тяте́вн ё́мащакв я́нмалта́весу́в, нуса ат ва́сув. Ма́н пуссын ре́гың мо́льща́ңыл, ва́йил ос пұ́ркал яныгмасу́в. Ма́щтыр оматев акваг ю́нсахтас, ул вос п́олявё́в. Ё́тыл, ху́нь ма́н щё́мья́ңыг ё́мтсу́в, апга́нэ́ о́с пус-сын ня́рал ма́н мо́льща́ңыл ю́нтыг-ласа́нэ́. Омам б́вылтыт тамле стих хассум:

*Ома́тем Нё́рт самың патыс,
Ё́рнколы́т ё́масас.
Лүйи во́тын не́витавес,
Ре́гың а́пат яныгмас.*

*Ур ва́тат са́вни ва́тыс,
Атың мо́рах х́онтыглас.
А́нас ё́т ща́рщ ва́тан са́лыл
Ва́нтлан порат яласас.*

*Пил ва́тнэ́ халы́т, са́лы у́рим
Та́тья а́гил э́ргысы́г.
Ййквим, о́щху́ль ва́рим
Э́лалы́ б́лнэ́ нот у́рсы́г.*

Пуссын нэ́т Ома́ ялпың х́оталы́л янытлы́я́нум! Пус ка́т, пус ла́гыл!
То́рум ё́т, Отыр ё́т!

Галина ЛАРИОНОВА,
Сара́нпа́выл

Акван-юрщхатым Элаль вос блэв

Россия янытыл ань сав мирыт блэгыт, тән тәнки пёс йис вәрмаяныл элаль тотыяныл ос щань ләтңаныл ат ёрувляяныл. Мәхмыт халанылт юртыңыщ элаль вос блэгыт, халанылт вори ул вос тотэгыт, ань савсыр фестивалит, хөнтхатыглапыт, ялпың хөталыт вәтихал вәрыглавет.

Мәхум халт Н.К. Партанов ләли

Округувт 124 арыгкем савсыр мирыт юртыңыщ блэгыт, пуссын кәркамыг рүпитэгыт ос Россия мәгсыл яныг пәрс тотэгыт. Ты мирыт аквта щирыл юртыңыщ вос блсыт, мән блнэ мәвт ос сав яныг рүпата вәраве.

2011 тәл пәсныл «Возьмёмся за руки, друзья!» наппа касыл щёпитәлаве. Мәхум савсыр

мирыт пёс йис вәрмалит вос пүмшалахтасыт, ос янытласыт, таимәгсыл тамле касыл мән блнэ мәвт вәрыглаве.

Россия янытыл блнэ мирыт щань ләтңыл эргыт эргёгыт манос йиквыт йиквёгыт ос ты урыл кина-охсат пөслэгыт. Ты касылын хөт номинацият щирыл кётэгыт. 2025 тәлт фестивалын хөт сөтыра

Элумхөлас манос коллективыт Россия янытыл ос Казахстан, Узбекистан, Беларусь, Египет, Китай ос Германия мөт хөн мәныл тәнки кина-охсаныл кётсаныл. Тувылжюри-хөтпат тән халанылт нөх-патум мәхум пөриясыт.

Эргын, йиквнэ мәхум яныг таквс этпос нилыт хөталэт тамле концерт Ханты-Мансийск үст суссылтасыт. Концерт сунсуңкве үст блнэ мир, сав няврамың щёмьят ос СВО мәт хөнтлам хөтпат колтәганыл ёт тув вөвыглавёсыт. Хөнтлам хөтпат тот янытлавёсыт ос мүйлупсалт майвёсыт. Тән халанылт мәньщи хум **Никита Партанов** блыс. Тав ос хөнтлаңкве ялыс, «Рума» нам тот оньщас.

Округ яныг кұшай вәңын хум **Всеволод Кольцов** мәхумн ләвыс:

– Мән «День народного единства» наппа ялпың хөталн ань акван-атхатсүв. Тамле хөтал янытлым мән акван-юрщхатым, мәнки Родинав эруптым, таи тәра-паттэв, тәрвитуң поратмәхманув акван-нётхатым нөх-патсыт. Мән пуссын аквьёт ос тах сав ёмас тэлат вәрёв! Историяв ловиньтым таи вәглув, юртыңыщ блым, туп төнт нөх-патуңкве рөви. Акван-юрщхатым

мән туп тәкыг, ёрыг ёмтэв, пуссын аквьёт ёмас, эрнэ рүпата тах вәрёв.

Тыхөтал мән «Возьмёмся за руки, друзья!» концертын акван-атхатсүв. Тыт савсыр мирыт аквьёт эргуңкве, йиквуңкве тах патэгыт. Тамле ялпың хөтал янытлым, мәнки блнэ мәв тәкыщ эруптаңкве патылүв.

Аквты порат Всеволод Кольцов «Золотые имена многонациональной Югры» наппа касылт нөх-патум хөтпат янытласанэ ос диплом нэпакыл ми-санэ. Тән халанылт няврамыт ханищтан хөтпат, нәй харыгтан мәхум, лөккарыт, учёныит ос мөт рүпата вәрнэ хөтпат блсыт. Тән ос касыл щирыл нөх-патсыт. Ханты-Мансийск үсн онтолов Элумхөлас ёхталасыт.

Концерт блум порат хантыт, калмыкыт, дагестанцыт, рушит, хатанит, ос мөт мирыт тәнки щань ләтңыл эргысыт ос пёс йис йикваныл йиквсыт. Ты ялпың хөталын «Ём-вош ёх» ханты коллектив йиквуңкве вөвыглавес.

Концерт оигпан элыпәлт савсыр мәныл ёхта-лам мәхум пуссын аквьёт рушләтңыл Родинав урыл эрыг эргысыт.

Людмила ТЕТКИНА

Ишхилың мәт вим хурий

Тэнки рупататэн вэрнэ хөтпаг

Таквсы порат мблал Ханты-Мансийск үс «Югра Экспо» тыналахтын яныг колт суссылтап вэрыглавес. Та порат тув тэнки рупата вэрнэ сав махум пормасаныл суссылтаңкве ос тыналаңкве тотыгласаныл. Тот кит предприниматель-хөтпаг тэнки рупататэн урыл потыртасыг.

Маньлат пыг **Эдуард Рустамович Янчик** ома тэ Виктория Дмитриевна ёт Ханты-Мансийск үст олы. Ты хөтпаг ты тал тэнки рупата вэруңкве номылматсыг. Тэн ворт морах, саңквлыпил, сүйпил, тэхт пил, савни ос мот пилыт ватэг. Тувыл ульпа пакв паттэг ос паквсамыт вэрэг. Това пакванэн тох тыналыя-нэн. Атум пиланэн ём-щакв польтыянэн, ты хосыт пилыт витаминаныл аквтох хулытэгыт.

Ты коньпал тэн морах пил лүптат акван-атыя-нэн, таврииг вэриянэн, щай пентсыл таратан магыс щёпитэг. Матыр пувласпи ёмтум порат, тамле щай нётмил вэри. Ты хосыт алпи исылтахтын ос кэквполх агмыт пусмалтаңкве рёви. Тамле лүптал атың ос тэрпиң щай ты ёмты.

Ты щёмьяң предприя-

тия рупататэ ушты овылтахтас, нам иң ат оныци. Вөр тэнутыт атым кит хөтпаг рупитэг. Пилыт атуңкве Ханты-Мансийский район Шапша павыл нупыл ялантэг. Тот сүйиң мат ос яңкылмат савсыр пил яныгми. Ты ма Ханты-Мансийск үс-ныл атхуйплов манос ват савит вёрыстат олы.

Тэн ты кос ушты рупитаңкве патсыг, та сыс пил ос пакв ёвтнэ сав хөтпа тэн палтэн ёхталы. Рупататэн мұсхал щирыл элалы минуңкве паты ке, тэн савмалтахтуңкве патэг, нётмил вэрнэ хөтпат тэнки палтэн рупата вэруңкве ос выгыг тах.

Галина Александровна Дорошко ос такви рупататэ вэрим олы. Нэ кол норыт онтсыл тагатан ковёрыт ос лэплат хорамың тёрыл ос сэтапыл юнты. Тав лавыс, юнсахтуңкве маньтагыл эрупты. Сартын

Э.Р. Янчик

тав Казахстан мат олыс, пенсиян патме юи-палт тав лүиман Сургут үсн ёхтыс, тыг олмыгтас.

Нэкве мак тыт ты мань торлөмтытыл пормасыт юнтуңкве овылтахтас. Пормасанэ ситец ос сатин тёрыл юнтыянэ. Тав мот махумныл пёс тёрыт ос ёвты, та тёрыт сака ёмасыт. Нэ юнтум пормасанэ татем нётнэг сусхатэгыт. Това хөтпат тамле пормас касалэгыт, тара мань пораныл, опаныл ос щакёкваныл номылматэгыт.

Махум ты пормасыт тэнки магысыланыл ёвтыяныл. Това хөтпат пормасыт ос эл мүйлуптан магыс выгыт. Нэкве вати-

хал савсыр выставкатын, фестивалитн ос мот савсыр ялпың хөталытн вёвиньталаве. Тот такви пормасанэ урыл потырты, савыңпалэ юнтум уганэ тамле мероприятият ты тыналыянэ. Тав лави, интернет хосыт пормасанэ ат тыналы, туп хөтпа ёт хөнтхатыглым тыналы.

Галина Александровна ты рупататэт ойкатэн нётаве. Хум машинал яласы, пормасыт такви талтты, тотыглы, лакква-тагатиянэ ос мот эрнэ рупата вэри. Ань нэкве аге ты пормасыт юнтуңкве ханищтытэ. Ос тав ань иң мань, юнлащал-лащал юнтанты.

Николай МЕРОВ

Маштыр нэ Г.А. Дорошко

Галина Александровна юнтум тóранэ

Йтипалаг ёмтым тэла

А. Брусницин ос В. Кондин

Мән сав мирыт халт блэв. Ты кастыл Россия янытыл касың тал яныг таквс этпост 4 хөталэт ялпың хөтал «День народного единства» ёмталы.

Ханты-Мансийск үст 3 хөталэт яныг таквс этпост савсыр вәрмалит вәрыглавёсыт. Тонт музейт ос культура колыт йтипалыг мос рүпитасыт. Руш щирыл намтым вәрмалы «Ночь искусств» Россия янытыл блыс.

Ам музейн ялсум, ты урыл потыр хансэгум, нән ань элалы ловиньтэлбн. «Төрүм Маа» музейт «Объединяя традиции» тэла вәрыглавес. Тув нйврамыт, яныг элум-

хөласыт ос мәнъялат хөтпат ялсыт.

Овлэт «Лылың сөюм» колн ялантан нйврамыт суссылтап вәрыгласыт. Мән актёрыт Юван Шесталов «Овлэт мөйт блыс» хансум потре щирыл спектакль суссылтасыт. Хумус пёс порат мәнхумыт ищхйпың утыт тал ос липпи ёнгынутыт тал блсыт. Нйврамыт сәңкылтапыл ос тәрыгсыплувийвыл сәңкылтасыт. Тот рөвыс хунтлаңкве,

хумус мәнъщи пёс йис эрыг пормасыт суйтэгыт.

Мүй мәнхумыт магыс савсыр выставкат «Бережняя жизнь Югры» ос «Мир игрушек» блсыт. Тот музейт рүпитан хөтпат сәсныл вәрим пормасыт - сөвтыт, аны-сәныт ос хусапсовыт выставкат үнласыт. Музейт рүпитан хөтпат мащтырлаңкве хәснә вәрмалит суссылтасыт. Тув ёхтын мүй мәнхумыт магыс савсыр суссылтапыт ос ханищтапыт блсыт.

Вячеслав Кондин ос Екатерина Балина мүй хөтпат сәсныл сав пормас вәруңкв ханищтасыг. Мәнхумыт сәсна хорамаң лөмтыт пөсласыт. Мөт суссылтапыт элмхөласыт сәс лөмтыт ханса щуртасыт. Тамле ханищтап астым порат тән сәсныл блпың ос хорамаң пормасыт бньщасыт.

Йтипалаг савсыр ханищтапыт блсыт. Мүй хөтпат мәнъщи ос ханты аканит вәрсыт. Тувыл руш ләтһыл намтым «Россиянка» липпи акань. Нйврамыт пластилиныл сав ёнгынутыт щаквщасыт. Тувыл төрыл мәнъщи ос ханты хансат вәрсыт.

Алла Иштимирова-Посохова потыртас, хумус рөви пүмащиг стихотвореният ловиньтаңкве. Тав ос ләвыс, хумус турсуй ёмщакв үргалаңкве эри. Мәнхумыт хунтласыт, тувыл сымын патнә ләтың ләвсыт.

Мүй мәнхумыт магыс щай айнә пасан блыс, «Встречаем чаем. Этикет гостеприимства обских угров» тамле нам бньщас. Тот элумхөласыт щай аюңкве ос потыртаңкве вәрмасыт.

Юи-өвылт Вячеслав Кондин ос Анатолий Брусницин «Разбудит нас с тобой май...» нәпак урыл потыртасыг. Тән ләвсыг, хунь номылматысыг стихотвореният хансуңкве. Тувыл элумхөлас элыпәлт ловиньтасыг.

«Төрүм Маа» музейт йтипалаг савсыр культура вәрмалит блсыт. Нйврамыт, мәнъялат хөтпат ос яныг элумхөласыт акванатыглавёсыт. Тот тән вайхатасыт, тувыл пёс йис тэлат вәрсыт.

Россия янытыл ялпың хөтал пүмщалавес. Матъёмас тамле вәрмалы блы.

Галина ДУНАЕВА

Н. Низамова ос Е. Чернякова

Н. Коновалова агирищ ханищты

Р. Решетникова акань вәри

М. Башаев ос В. Каратаев

Хулюмсүнт ос Няхщамволь пыгыт

К. Карпов

Салтатыг винэ пыгыт урыл

Армият служитан вәрмалы кәсың ахум ныврам магыс сэръёрыг өлнэ вәрмалы. Тыт пыгрищит тәксарыг ос номтыңыг өлуңк ханищтавет, юртыңыг өлуңк ханищтавет.

Кәсың хум ныврам тыт таквитэ арталытэ, манкём ёре ман вәге ёхты. Пёс өлум порат, кос ань өлнэ хөталыт, пыгрищит тыт сэръёрыг, сакмакыг өлэгыт, луваныл-саманыл тыт тәкмалтэгыт.

Мөт тәл пәсныл салтатыг винэ пыгыт магыс йильпи саккон паты тах: салтатыг винэ пыгыт тәл палытыл ләккарытын уральтаңкв вөрмавет. Ты саккон вәрмалы мөт тәл 1 щисла пәсныл рүпитаңк паты. Тох приёмный комиссият рүпитан махмытын күстырнуваг паты рүпитаңкв.

Пыгрищит ләккар палт тәл палытыл сунсуңк вөрмавет, служитаңкв тай аквтох тәл кит щёс кәтуңкв патавет, туг яныг-пөль этпос өвыл щисланыл – өйттур этпос холнэг, таквсы ос маньтаквс этпос өвыл щисланыл – ват сәграпнал этпос холнэг элалы кәтавет тах. Саккон щирыл аквтох акв

тәл служитэгыт. Йильпи щирыл пыгыт 18 тәл яныт пәсныл 30 тәл яныт мус служитаңкв вивет, мөлты тәл мус 27 тәл яныт мус вивёсыт.

Армиян вөвнэ порат хум ныврам повестка нәпакыл ёхтавет, тот хансым

өлы, хоты хөтал тавён военный комиссариат палт ёхтуңкв эри. Ань тамле нәпак, кос нәпак щирыл, кос электронный щирыл, вөрми ёхтуңкв. Ты повестка нәпак ёхтынэту юи-пәлт элумхөлас вөвнэ мәтэн ат ке ёхты, истрап олныл 300 сөтырал пинаве, каснаколн унттуңкв өс вөрмаве. Тамле ты сэръёр вәрмалы.

Ләккарн суснэ порат мәнлатыл хөтпа сәв ләкка-

рытын янытэтыл сунсавет. Тувыл та юи-пәлт ущ тәраңыг паты, рөви ман әти тавён армиян минуңкв, манос ётылнув виңкв ман хот-хансуңкв таве эри.

Ты таквс Хәльүс район пәлыл 18 пыгрищ яныг таквс этпос 10 щислат Хәльүсныл элалы тотвёсыт. Ты халт кит пыг Няхщамволь пәвылныл – Бакшеев Марат ос Каратаев Валерий, кит пыг Хулюмсүнт пәвылныл – Власкин Андрей ос Карпов Кирилл.

Пыгрищит пуссын сэръёрыт, пуссын колледж әстласыт.

Кос хумле өлән, кәсың щәнь-әщ такви нывраме магыс номсахтуңкв паты. Хоталы тотаве: эла тотаве ман ляпан? Манхурип мән ёмты? Вәим, кәсың хөтпа нывраме урыл сыме щәрги. Ты-әти, хотум өлуңкв эри. Кәсың пыгрищ армият өлнэту сыс тәксар хум хөтпаг ёмты. Пуссын пустагыл юв вос ёхтэгыт.

Пыгыт армиян кәтавет

Анна АЛГАДЬЕВА

Пёс наканыл ўргалыяныл

Олнэ мāv янытыл, тōва ўсыт ман пāvлыт, этнографический музейт олэгыт. Тамле музей пормасанэ кол тйвырт ос кон пўсас тйвырт оныщавет. Округувт олнэ сосса мирув этнографический музейт ос вāрсыт. Мāн Хāльўс район Кульпас пāvылт олнэ «Найотыр Маа» парк-музей ос Кондинский район Половинка пāvылт олнэ «Районный Учинский историко-этнографический музей им. А.Н. Хомякова» урыл хансыгласўв. Тот мāныщи мирув пёс накыт ўргалым оныщавет.

Ань ос Нижневартовский районт олнэ «Этнографический парк-музей с. Варьёган» мā урыл потыртэв. Тот ханты ос ёрн мāхум танти олупсаныл, пёс наканыл янытлыяныл. Нижневартовск ўсныл Варьёган пāvылт мус китсатхус вёрыста минуңкве эри. Музей кўщайг **Оксана Геннадьевна Боровкова** рўпیتی. Тав тох лāвыс:

– Ты музей нэпак хаснэ ёрн хум Юрий Кылевич Вэлла вāрыстэ. Тав потрыт ос стихыт хансыс, нэпакыт тāратас. Мире ос щāнь лātңе мāгыс сыме щāргыс, мā-вoй нōх-винэ хōтпат ёт воритотыс. Ань олнэ мāv мори ул вос хилаве, сāлыянув сыстам тэп вос тэгыт, ят ос тўрыт сыстамыг вос олсыт. Юрий Кылевич олме палытыл сāv ёмас тэла вāруңкве āлымас, 2013 тāлт āтимыг ёмтыс, 65 тāлэ олыс. Тав овылтам тэлатэ мāн ань элаль тотылўв.

Музейт 2 сōтыра 60 сāvит маснут-пормас олы. Ты коны-пал кон пўсас тйвырт 17 колыт ос сўмьяхыт оныщэв. Усхулы та пāлт ос «Дом-музей Ю.К. Вэллы» колув ўнлы, мўй хōтпат ёт тув ос ялантэв, Юрий Кылевич олупсатэ овылтыт потыртэв.

Оксана Геннадьевна лāвыс, музейн тыгле-тувле яласан хōтпат кāсың хōтал ёхталэгыт. Тōванакт мāхум организация пāлыл ёхталэгыт, лов ман хус хōтпа, автобусыл то-тавет.

О.Г. Боровкова, А.Е. Контерова ос Е.А. Сардакова

– Мāн овлэт тāнанылн музейт олнэ маснутыт, пормасыт ос алыщлапыт суссылтэв. Потыртэв, ханты ос ёрн мāхманув элнаң хумус олсыт, маныртэсыт, манарылалыщласыт, ань хумус олэгыт, коланыл манхурипат, та маныр. Тувыл кон минэв, тот коланув-āмпаранув суссылтыянув. Акв колувт хўл исмит манос нёвыль пўт пāйтэв, мўй мāхманув мāгыс пасан щёпитэв, пасан вāтан вoвианўв, вос тэпьялэгыт, исум щāй аёгыт.

Мāнылат нэ **Анастасия**

Евгеньевна Контерова методистыг рўпیتی, тав тох потыртас:

– Музейт 2017 тāл пāсныл рўпитэгум. Тыг ёхталан мўй хōтпат мāгыс сāvсыр ханищтапыт вāрыглэгум. Ам Варьёган пāvылт самын патсум, тыт яныгмасум. Атям наме Евгений Алексеевич Контеров. Омам Вера Иосифовна, такви опарищ наме Сардакова. Тав сака мāщтыр нэ, пёс щирыл щаквщи, матырāти юнтуңкве āнум тав ты ханищтастэ. Ам каңк ос увщи оныщэгум.

Екатерина Архиповна Сардакова «Дом-музей Ю.К. Вэллы» колт экскурсоводыг рўпیتی. Мāнылат āги лāвыс:

– Музейт тāl арыг рўпитэгум. Ам опагум-щашёк-вагум палт вōрколт яныгмасум, Варьёган пāvылт школа-интернатыт ханищтахтасум. Щашёк-вам ёрн нэ, опам ханты хум олыс. Ам мāнытāгыл ты кит лātңыг хўлыгласагум, вāгагум. Рўтанум ос пуссын щāнь лātңыл потыртэгыт. Таимāгыс āнумн ты музейт рўпитаңкве ёмас. Тыт мāн мўй мāхумн сосса мирув овылтыт, пёс наканув урыл потыртэв.

Олеся Геннадьевна Боровкова ос мāнылат нэг Анастасия ос Екатерина музей коланыл ос «Дом-музей Ю.К. Вэллы» урыл сāv потыртасыт. Акв хотты газетат тах тāн потра-ныл хансыянув. Музейт рўпитан хōтпатын ам сāv ёмас сымың лāтың лāвёгум. Пус кāt, пус лāгыл вос олэгыт!

Светлана РОМБАНДЕЕВА

Сосса мир пормасыт вәруңкве ханищтавёсыт

Кәсың тәл яныг таквс этпост Ханты-Мансийск үс ремёсла колт рүпитан хөтпат «Ночь искусств» суссылтап щёпитәлэгыт. Ты вәрмалъ ань «День народного единства» нампа ялпың хөтал кастыл вәрыглавес. Суссылтап колн сәв мир мүйлуңкве ёхталасыт.

Ты вәрмалъ Россия мә янытыл кәсың тәл вәрыглаве. Мән мавт өлнә сәвсыр щәнә ләтңыл потыртан мәхум тәнки өлнә-хүлнә наканыл суссылтәгыт ос мөт мәхум культураныл пүмщалаыяныл. Тамле вәрмалъ таимәгыс вәрыглаве, сәвсыр мирыт халанылт ёмщакв вос өлсыт.

Ань өлум суссылтап порат, өвләт концерт вәрыглавес. Мәнщи, ханты, хатань, башкир, киргиз мәхум тәнки культураныл суссылтасыт. Яныгхөтпат ос няврамыт нәтнә маснутыл масхатым ййквсыт. Мүй мәхумн ты вәрмалъ сака мұстыс, кәсың хөтпа щәгтым өлсыт.

Та юи-пәлт мәхум выставкат сунсуңкве ләкква-миныгласыт. Хәльүс район Саран-пәвилныл өлнә мәнщи хум Сергей Хозумов ос Касум пәвилныл өлнә ханты хум Владимир Тарлин, мүй мәхум ұльпа тәрныл тәтапсовыт сагуңкве ханищтасыг.

Владимир Тарлин сәв тәл сәлыңколт рүпитым яласас. Тав матыр-әти сосса пормасыт вәруңкве пуссын хәсы. Ты ханты хум Сергей Хозумов ұльпа тәрныл хусапыт сагуңкве ханищтастә. Ань Сергей мөт хөтпат ты вәрмалън ханищтыянә.

Ханты нә Галина Молданова сәлы сов

С. Хозумов ос В. Тарлин ұльпа тәр щёпитәг

пунә новтупыл хумос хотосгаве, таи суссылтас. Ётыл ты совыл совъявәит ос мөт маснут юнтаве. Ты коныпал мәхум тот сәсныл аны-сәныт ос хусапыт вәруңкве ханищтавёсыт, юнсхатнә тәныт

вәрсыт. Тувыл выставка рүпитас, пәс порат хантыт ос мәнщит өньщиглам пормасыт тот суссылтавёсыт. Тув ёхталам мүй мәхум пәслахтасыт ос нас сунсыглахтым ёмыгтасыт.

Николай МЕРОВ

Лүймә сәрипос
(Северная заря)
№ 22 (1352), 20.11.2025
Соучредители
Дума, Правительство
ХМАО – Югры
Издатель
Департамент внутренней
политики
ХМАО – Югры

Редакция
ВРИО главного редактора –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-17-52 (д 502)
Заместитель главного редактора –
Кондина Г.Р.
Телефон (3467) 33-17-52 (д 501)
Ответственный секретарь –
Ромбандеева С.М.
Телефон (3467) 33-17-52 (д 507)

Адрес редакции и издателя:
628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52 (д 510)
E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru
Отпечатано:
ООО «Печатный Мир
г. Сургут»,
ул. Маяковского, д. 14.

Индексы 04399, 54399
Тираж 1710 экз.
Заказ 4738
Цена свободная
Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения редакции.
Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной

службы по надзору
в сфере связи,
информационных
технологий и массовых
коммуникаций
по Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.
Свидетельство
о регистрации
ПИ №ТУ 72-00795
от 23 января 2013 г.

12+

Этпос урыл мөйт (мәньщи мөйт)

Мәнь порат ам Лэпла пәвылт олсым. Тот Тасманов щемьят олсыт. Лэпла я Ханты-Мансийский автономный округ ос Свердловский областята ови.

Манрыг Лэпла пәвыл тох намтвес? Нән ань вәңкве патэгын.

Лэпла пәвыл вөрщыхыл вәтат олы. Я пөхит ййвыт лүлөгыт, тувыл сәв тов оныщегыт. Эртум лэпта. Таимәгыс Лэпла я тащир намтвес. Пәвыл я наме мивес.

Пёс мәньщи потыр

Тамле потыр анузн мәнь порат Лэпла пәвылт Тасманова Екатерина Васильевна потыртас. Тав Тапсуй пәвылт самын патас, тот олыс. Ётылнув щемьяныг ёмтыс. Ойкатэ наме Тимофей Васильевич Тасманов олыс. Тән Лэпла пәвылт матнэг мус олсыг. Ань тот пыгён Владимир Тимофеевич олы.

Элаль Екатерина Васильевна потре ловиньтэн:

– Пёс тәгыл мәньщит ләвөгыт: «Ат рөви йтипалаг мори хайтыгтаңкве, тувыл рөңхуңкв». Элм-

хөласыт алпыл, хөтыл олэгыт, кон ёмыгтэгыт ос оlnэ вәрмалит вәрөгыт. Йтипалаг тай вөрүит тувыл самсай матарыт яласэгыт.

Пёс порат мәньщи пәвылт тамле вәрмаль ёмтыс:

Акв порат йтипалаг кон агирищ ос пыгрищ мори хайтыгтасыг. Тән сака рөхсыг, мувиньтасыг, тувыл этпос лялыт вәрыглахтасыг. Пёс мәньщи щирыл этпос лялыт ат рөви тулөвлыл такталаңкв.

Щәнён кон-квалас, тувыл ләви:

– Нән манрыг овылтахтасын мори рөңхуңкв?! Йтипалаг ат рөви мори рөңхуңкв. Ань вөрүит, самсай матарыт нөх-квалуңкве патэгыт.

Тән ләтың шар ат хүнтлэг. Элаль та хайтыгтэг.

Акв порат этпос кәтаге мән ёл-тәрматасаге. Агирищ, тувыл пыгрищ ёт-алмаясаге. Туп матарыт, ёнгынутыт мāt поварәлэгыт. Та пора тәгыл агирищ, тувыл пыгрищ этпос палт олэг.

Ләвөгыт, хунь этпос яныг, рөви кәсалаңкв, хумус тот пыгрищ, ос агирищ лүлөг, мә нупыл сунсэг.

Таимәгыс мәньщи мәхмыт ләвөгыт: «Йтипалаг ат рөви мори хайтыгтаңкве, тувыл рөңхуңкв».

Галина ДУНАЕВА

Пәвылн таквсы пора ёхтыс (мәньщи мөйт)

Акв пәвылт матум анёква апыгкөнтыл олсыг. Тән я вәтат олсыг. Ят хул сәв олыс. Ты пәвыл ляпат таргың суй олыс, тот пил сәв яныгмас. Ань матум анёквәв эква та порат сәлыт онысис. Сәлыт тай пәвыл ляпат олсыт, пәвыл ляпат үргалавёсыт.

Ань тох олыматән-хұлыматән таквсыиг та ёмтыс. Ян тай йильпи хул сәв ёхтыс. Вөрт сәв пил тәлыс. Сюниң олупса ёхтыс. Ань я тапәлт тай яңкылма олыс. Таквсы порат тыт саңквлыпил сәв тәлыс. Ань матум анёквәв апыгкөнтыл тай саңквлыпил сәв вәтыгласыг, тәлы кастыл сөпасласыг. Тувыл ань хол вәруңкве та патыс. Ань хол вәрыс ос пилыт тай сямә пөльвёсыт, овыл түйтсамыт патыгласыт. Ос тәлыиг та ёмтыс.

Ань тәлыиг ёмтыс, вөраян мәхум тай ёсаныл щөпитасыт, ампың сунаныл щөпитасыт ос үйхул лөңх

коюңкве та миныгласыт. Ань ты пәвылт оlnэ няврамыт тай суныл тахсуңкве та патсыт ос кон овыл түйтныл ёнгын колыт үнттуңкве та патсыт.

Тамле мөйт **Т. Молданова**, хұрум классыт ханищтахтын няврамыт мәгыс мәньщи ләтың нәпакын хансас